

DE OMMEKEER

vertaald door Prof. Dr. J.M.M.Aler

Het wezen van het bestel is het in zich verzamelde 'stellen', dat zijn eigen wezenswaarheid met de vergetelheid nazit. Deze achtervoiging maskeert zich hierdoor, dat het zich in het 'bestellen' van al wat aanwezig is, ontplooit als het bestand, zich daarin inricht en als zodanig heerst.

Het bestel weest als het gevaar. Maar geeft het gevaar zich daarmee reeds te kennen *als* gevaar? Neen. Gevaren en noden beklemmen weliswaar allerwegen de mensen bovenmatig en op elk ogenblik. Maar het gevaar, het in de waarheid van zijn wezen gevaar lopende Zijn zelf namelijk, dat blijft verhuuld en gemaskeerd. Deze maskering is het gevaarlijkste aan het gevaar. Overeenkomstig deze maskering van het gevaar, door het 'bestellen' van het bestel, ziet het er steeds nog en steeds opnieuw naar uit, alsof de techniek een middel in de hand van de mens zou zijn. In waarheid echter is het wezen van de mens nu gehouden, het wezen van de techniek de hand te reiken.

Betekent dit, dat de mens machteloos op genade of ongenade aan de techniek is overgeleverd? Neen. Het betekent juist het tegendeel en niet slechts dit, ook wezenlijk méér dan dat, want het beduidt iets anders.

Als het bestel een wezensbeschikking van het Zijn zelf is, dan mogen we vermoeden, dat het bestel zich wijzigt: als een modaliteit van het wezen van het Zijn onder andere modaliteiten. Want het bestierlijke van de bestiering is, dat de lotsbedeling telkens op een bepaalde wijze beschikt - en niet anders. Zo schikt het lot zich. Zich schikken betekent: zich opmaken, om zich te voegen naar de gegeven aanwijzing, waarop een andere, nog verhuilde, beschikking wacht. Het bestierlijke gaat in zich steeds op een uitgelezen ogenblik toe. Dit schikt het tot een andere bestemming, waarin het echter niet eenvoudig ondergaat en teloor.// Nog zijn we te onervaren en te onbedachtzaam, om het

wezen van het historische vanuit bestiering en beschikking en bestemming en zich schikken te denken. Wij zijn nog te licht geneigd — omdat wij dat gewend zijn — het bestierlijke vanuit het geschieden en dit als een verloop van geschiedkundig vaststelbare feiten voor te stellen. Wij plaatsen de geschiedenis in het domein van het geschieden, in plaats van de geschiedenis volgens haar wezensherkomst vanuit de beschikking te denken. Lot echter is wezenlijk bedeling van het Zijn, en wel zo, dat het Zijn zichzelf schikt en telkens als deze ene beschikking weest en dienovereenkomstig zich lotsbestierlijk wijzigt. Als een wijziging in het Zijn — dat betekent dus nu: in het wezen van het bestel — gebeurt, dan betekent dit geenszins, dat de techniek, waarvan het wezen in het bestel berust, uit de weg wordt geruimd. Zij wordt niet neergeslagen, laat staan in stukken geslagen.

Indien het wezen van de techniek — het bestel als het gevaar in het Zijn — het Zijn zelf is, dan kan menselijk doen, als dit het hier alleen moet stellen, de techniek nooit beheersen, zij het nu positief of negatief. De techniek, waarvan het wezen het Zijn zelf is, laat zich nooit door de mens overwinnen. Dat zou immers betekenen, dat de mens heer van het Zijn was.

Aangezien echter het Zijn zichzelf als wezen van de techniek tot het bestel geschikt heeft en aangezien tot het wezen van het Zijn het wezen van de mens behoort — voorzover namelijk het wezen van het Zijn het wezen van de mens benodigt, om als Zijn, volgens eigen wezen, temidden van het zijnde *bewaard* te blijven en zo als het Zijn te wezen — dáárom kan het wezen van de techniek niet zonder medewerking van de mens de wijziging van zijn bestemming worden binnengeleid. Daardoor wordt intussen de techniek niet menselijkerwijze overwonnen. Wel wordt daarentegen het wezen van de techniek in zijn nog verborgen waarheid te boven gekomen. Dit te boven komen lijkt op wat er gebeurt, als wij mensen een verdriet te boven komen. Het in die zin te boven komen van een Zijnsbestiering — hier en nu : het te boven komen van het bestel — gebeurt echter telkens vanuit de // aankomst van een andere beschikking, die zich evenmin logisch-geschiedkundig te voren laat berekenen, als dat ze zich metafysisch als afloop van een historisch

proces laat construeren. Want nooit bestemt het historische (om maar te zwijgen van het geschiedkundig voorgestelde geschieden) het lot; integendeel: telkens is het geschieden (en de daaraan toegewezen voorstelling van zijn bestand) reeds het bestierlijke van een bestiering van het Zijn.

Om het wezen van de techniek te boven te komen, is weliswaar de mens benodigd. Maar de mens wordt hier in zijn wezen benodigd, dat aan deze overwinning *beantwoordt*. Dienovereenkomstig moet het wezen van de mens zich éérs openstellen voor het wezen van de techniek, wat als Gebeuren iets gans anders is, dan wat er geschiedt, waar de mensen de techniek en haar middelen beamen en bevorderen. Opdat het wezen van de mens echter bedacht worde op het wezen van de techniek, opdat tussen techniek en mens met betrekking tot hun wezen een wezenlijke verhouding gesticht worde, dáártoe moet de moderne mens te voren en in de eerste plaats de wijde van zijn wezensruimte hervinden. Deze wezensruimte van het wezen van de mens ontvangt de haar voegende dimensie enkel uit de *Ver-Houding*, waarin de waar-borg van het Zijn zelf aan het wezen van de mens, zoals de waarheid van het Zijn dit benodigt, is toevertrouwd. Enkel door zich om te beginnen in zijn wezensruimte te vestigen en daarin verblijf te nemen, is de mens tot iets wezenlijks in staat binnen de thans heersende lotsbeschikking. Dit overdenkend, letten wij op een woord van Meester Eckehardt, en doordenken dit vanuit zijn grond. Het luidt: 'diè nitt von grossem wesen sind, was werk die wirkend, da wirt nit us.' (*Reden der Unterscheidung*, n.4)

Het grote wezen van de mens denken wij aldus: het behoort aan het wezen van het Zijn toe en is door dit Zijn benodigd, om het wezen van het Zijn — zijn waarheid in — te bewaren.

Daarom is dit het eerst nodige, dat we tevoren het *wezen* van het Zijn als het (ge)denk-waardige overdenken: dat we, dit denkend, tevoren // ervaren, inhoever het onze taak is, voor zulk ervaren eerst een pad door het tot nu toe onbegaanbare te banen.

Tot dit alles zijn we slechts in staat, als we *vóór* de vraag die ogenschijnlijk steeds de naaste is en die alléén zo dringend lijkt — *vóór* de vraag namelijk 'wat behoren wij te doen?' — dit be-

denken: *Hoe moeten wij denken?* Het denken is immers het eigenlijke handelen, indien handelen betekent: het wezen van het Zijn de hand te reiken. Dit betekent: voor het wezen van het Zijn temidden van het zijnde die plaats te bereiden (bouwen), waarin het zich en zijn wezen ter sprake brengt. De taal geeft pas weg en steg aan elk verlangen tot overleg. Zonder de taal ontbreekt er aan elk doen die dimensie, waarin het zich zou kunnen oriënteren en zou werken. Taal is bovendien nooit om te beginnen uitdrukking van het denken, voelen en willen. Taal is vóórdien de aanvankelijke dimensie, waarbinnen het wezen van de mens überhaupt pas in staat is, aan het Zijn en diens aanspraak te beantwoorden en in zulk beantwoorden het Zijn toe te (be)horen. *Dit aanvankelijke beantwoorden, welbewust voltrokken, is het denken.* Denkend leren wij pas te wonen in het domein waarin dit Gebeuren zich voltrekt: dat we de Zijnsbeschikking te boven komen, die het bestel is.

Het wezen van het bestel is het gevaar. Als het gevaar keert het Zijn tot de vergetelheid van zijn wezen in en daarmee zich van dit wezen weg. Het keert zich zo tevens tegen de waarheid van zijn wezen. In het gevaar heerst — nog onbedacht — dit zich keren. In het wezen van het gevaar *verbergt* zich daarom de mogelijkheid van een Ommekeer, waarin de vergetelheid van het wezen van het Zijn zich zo keert, dat met *deze* Ommekeer de waarheid van het wezen van het Zijn eigener beweging tot het zijnde inkeert.

41 Vermoedelijk echter gebeurt *deze* Ommekeer — die van de vergetelheid van het Zijn tot de waarborg van het wezen van het Zijn — slechts dan, wanneer het gevaar dat in zijn verborgen wezen van keer niet afkerig is, om te beginnen als het gevaar, dat het is, uitdrukkelijk aan het licht komt. Wellicht staan wij reeds in de schaduw, die de aan // komst van *deze* Ommekeer vooruitwerpt. Wanneer en hoe ze naar de bedeling van het lot gebeurt, dat weet niemand. Het is ook niet nodig, zulks te weten. Een dergelijk weten zou zelfs het verderfelijkste voor de mens zijn, want zijn wezen is: de wachtende te zijn, die wacht houdt bij het wezen van het Zijn, doordat hij het denkend hoedt. Slechts indien de mens als de herder van het Zijn over de waarheid van het Zijn waakt, kan hij een aankomst van de

Zijnsbeschikking verwachten, zonder tot blote weetgierigheid te vervallen.

Maar hoe gaat het daar, waar het gevaar als gevaar gebeurt en zo pas onverborgen het gevaar is?

Om het antwoord op deze vraag te vernemen, letten we op de wenk, die in een woord van Hölderlin bewaard is. In de late redactie van de hymne *Patmos* (vgl. uitg. von Hellingrath, IV, p. 227) zegt de dichter bij het begin:

*Waar echter gevaar is, groeit
Het reddende ook*

Denken we dit woord nu nog wezenlijker, dan de dichter het dichte, denken we het dóór tot in het uiterste, dan zegt het: waar het gevaar als het gevaar is, gedijt ook reeds het reddende. Dit verschijnt niet los daarvan. Het reddende staat niet naast het gevaar. Het gevaar zelf, als het *als* het gevaar is, is óók het reddende. Het gevaar is het reddende, voorzover het uit zijn verborgen wezen, van keer niet afkerig, het reddende brengt. Wat betekent 'redden'? Het zegt: Losmaken, vrijmaken, bevrijden, verschonen, (op)bergen, onder zijn hoede nemen, bewaren. Lessing gebruikt het woord 'redding' nog nadrukkelijk in de zin van rechtvaardiging: in het rechte, wezenlijke terugplaatsen, daarin bewaren. Het eigenlijk reddende is het bewarende, de waar-borg. Waar is echter het gevaar? Wat is zijn oord? Voorzover het gevaar het Zijn zelf is, is het nergens en overal. Het heeft geen oord als iets anders van zichzelf. Het is zelf de // oordloze streek, waar alles aanweest. Het gevaar is de terughouding van het Zijn, wezend als het bestel.

Is het gevaar als gevaar, dan gebeurt ten volle zijn wezen. Het gevaar is echter de achtervolging, de wijze waarop het Zijn zelf als bestel de waar-borg van het Zijn met de vergetelheid nazit. In de achtervolging weest dit: dat het Zijn zijn waarheid ontzet, de vergetelheid in; en wel zo, dat het Zijn zijn wezen weigert. Als derhalve het gevaar is als het gevaar, dan gebeurt — geheel naar eigen aard — de achtervolging waardoor het Zijn zelf zijn waarheid met de vergetelheid nazit. Als dit met *vergetelheid-najagen* naar eigen aard gebeurt, dan keert de ver-

getelheid als zodanig in. Op die wijze door de inkeer aan het ontvallen ontrukkt, is de vergetelheid geen vergetelheid meer. Bij zo'n inkeer is de vergetelheid van de waar-borg van het Zijn niet meer de vergetelheid van het Zijn, maar inkerend verkeert ze in de waar-borg van het Zijn. Indien het gevaar als het gevaar is, dan gebeurt met de Ommekeer van de vergetelheid de waar-borg van het Zijn, dan gebeurt wereld (vgl. *Vorträge und Aufsätze*, p. 163 e.v.: 'Das Ding'). Dat wereld als wereld gebeure, dat het ding dinge: dat is de verre aankomst van het wezen van het Zijn zelf.

Als de waarheid van het Zijn zich niet geeft en zich met vergetelheid nazit, dan bergt dit de nog ongeschonken gunst, dat deze achtervolging keert maakt. Dat namelijk in zo'n Ommekeer de vergetelheid verkeert in waar-borg van het wezen van het Zijn, in plaats van dit wezen in de maskering te laten ontvallen. In het wezen van het gevaar weest en woont een gunst namelijk de gunst van de Ommekeer van de vergetelheid van het Zijn tot de waarheid van het Zijn. In het wezen van het gevaar, waar dit is als het gevaar, daar is de Ommekeer tot waar-borg, is deze waar-borg zelf, is het reddende van het Zijn.

Als in het gevaar de Ommekeer gebeurt, dan kan dit slechts zonder bemiddeling, slechts direct geschieden. Het Zijn heeft immers niet zijnsgelijke naast zich. Het wordt niet door iets anders bewerkt en evenmin werkt het zelf. // Zijn verloopt nooit ofte nimmer volgens de causale structuur van oorzaak en gevolg. Aan de wijze waarop het zich stuurt, het Zijn zelf nl., gaat niet iets bewerkends als Zijn vooraf en komt achteraf ook geen uitwerking als Zijn. Steil, vanuit zijn eigen wezen van verborgenheid, gebeurt het Zijn: zijn terughouding in. Daarom moeten wij aandacht schenken aan het volgende:

De Ommekeer van het gevaar gebeurt plots. In de Ommekeer licht eensklaps de klaarte van het wezen van het Zijn op. Het plotselinge zich klaren is het opflitsen als van bliksem. Het brengt zichzelf in de eigen helderheid die het als inbreng meebrengt. Als in de Ommekeer van het gevaar de waarheid van het Zijn bliksemt, licht het wezen van het Zijn op. Dan keert de waarheid van het wezen van het Zijn in.

Waarheen gebeurt de inkeer? Nergens anders heen dan het

Zijn zelf in, dat tot dusver uit de vergetelheid van zijn waarheid weest. Dit Zijn zelf weest echter als het wezen van de techniek. Het wezen van de techniek is het bestel. De inkeer, als het Gebeuren van de Ommekeer van de vergetelheid, keert in datgene in, wat thans de terughouding van het Zijn is. Dat wat eigenlijk is, is geenszins dit of dat zijnde. Wat eigenlijk is, dit wil zeggen, wat geheel naar eigen aard in het 'is' woont en weest, is enkel het Zijn. Slechts het Zijn 'is'; slechts in het Zijn en als Zijn gebeurt, wat het 'is' noemt; dat wat is, is het Zijn uit zijn wezen.

'Bliksemen' is, zowel etymologisch als zakelijk gezien, gelijk aan 'blikken'. In de blik en als blik treedt het wezen in zijn eigen schittering. Door het element van zijn schittering heen bergt de blik, dat wat hij doet blijken, wederom in het blikken terug. Het blikken bewaart echter in schittering tevens de verborgen duisternis van zijn herkomst als het ongekleerde. Inkeer van de blik(sem) van de waarheid van het Zijn noemen wij In-blik. De waarheid van het Zijn dachten we in het werelden van wereld als het spiegel-spel van het vierkant van hemel en aarde, stervelingen en goden (vgl. *Vorträge und Aufsätze*, t.a.p.). Als de vergetelheid keert maakt, als wereld als waarborg van het wezen van het Zijn inkeert, bliksemt wereld op // - de verwaarlozing van het ding in. Deze gebeurt op de wijze van de heerschappij van het bestel.

Het bliksemend oplichten van de wereld het bestel in is de blikseming van de waarheid van het Zijn het waarloze Zijn in. In-blikseming is Gebeuren in het Zijn zelf. Gebeuren als 'Ereignis' doet Zijn 'blijken' en toeigenend de mens daarnaar 'ogen'.

In-blik in dat wat is — deze titel noemt nu de Gebeurtenis van de Ommekeer in het Zijn, de Ommekeer van de weigering van zijn wezen in het Gebeuren van zijn waarborg. In-blik in dat wat is, is het Gebeuren zelf, waardoor de waarheid van het Zijn in verhouding staat tot het waarloze Zijn. In-blik in dat wat is, — dit noemt de constellatie in het wezen van het Zijn. Deze constellatie is de dimensie, waarin het Zijn als het gevaar weest.

Allereerst, en bijna tot het laatste moment toe, zag het er naar

uit, alsof 'In-blik in dat wat is' slechts een blik beduidde, die wij mensen van ons uit werpen in dat wat is. Dat wat is, vat men gewoonlijk op als het zijnde. Want van het zijnde wordt gezegd, dat het 'is'. Thans echter heeft alles een keer genomen. In-blik heet niet ons inzicht, dat wij in het zijnde hebben; in-blik als blikseming is het Gebeuren van de constellatie van de Ommekeer in het wezen van het Zijn zelf, en wel in het tijdvak van de terughouding van het Zijn, van het bestel. Dat wat is, is geenszins het zijnde. Want het zijnde wordt het 'het is' en het 'is' slechts in zoverre toe-gesproken, als het zijnde met het oog op zijn Zijn wordt aangesproken. In het 'is' wordt 'Zijn' uitgesproken; dat wat in deze zin 'is', dat het het zijn van de zijnden uitmaakt, is het Zijn.

Het bestellen van het bestel stelt zich voor het ding, laat het als ding onbewaard, waarloos. Zo maskeert het bestel de in het ding naderende nabijheid van wereld. Het bestel maskeert zelfs nog dit maskeren zelf, zoals het vergeten van iets zichzelf vergeet en zich in de zuiging van de vergetelheid onttrekt. Het Gebeuren van de vergetelheid laat niet slechts in verborgenheid ontvallen, maar dit ontvallen zelf ontvalt mede de verborgenheid in, die bij dit vallen zelf ook nog wegvallt.//

- 45 En nochtans — in al het maskeren van het bestel klaart de lichtblik van wereld, licht bliksemend waarheid van het Zijn op. Dan namelijk, als het bestel zich in zijn wezen als het gevaar klaart, dat wil zeggen als het reddende. Nog in het bestel, als een wezensbestiering van het Zijn, weest het schijnsel van de blikseming van het Zijn. Het bestel is, hoewel versluierd, toch nog blik, geen blinde beschikking in de zin van een geheel en al ondoorzichtig noodlot.

In-blik in dat wat is — zo heet de blikseming van de waarheid van het Zijn, het waarloze Zijn in.

Als In-blik gebeurt, dan zijn de mensen door de blikseming van het Zijn in hun wezen getroffen. De mensen worden, in de In-blik, in de blik van het Zijn gebracht.

Pas als het wezen van de mens in het Gebeuren van de In-blik, van menselijke eigenzinnigheid afstand doet, omdat de mens door deze blik in de blik van het Zijn wordt gebracht, pas als het wezen van de mens zich naar de In-blik toe, van zich weg, ont-

werpt, dan pas beantwoordt de mens in zijn wezen aan de aanspraak van de In-blik. Als hij daar zo aan beantwoordt, dan is de mens ertoe ge-eigend, dat hij in het bewaarde element van wereld als sterveling het goddelijke tegemoetblijkt.

Niet op andere wijze; want ook God is, als hij is, een zijnde, en staat als zijnde in het Zijn en in het wezen daarvan, dat vanuit het werelden van wereld gebeurt.

Pas als In-blik gebeurt, klaart het wezen van de techniek zich als bestel. Dan zien wij in, hoe in het bestellen van het bestand de waarheid van het Zijn als wereld geweigerd blijft. Dan bemerken wij, hoe al het blote willen en doen op de wijze van het bestellen in verwaarlozing volhardt. Zo blijft dan ook al het enkel maar ordenen van de universeel-geschiedkundig voorgestelde wereld waar- en bodemloos. Al maar op de toekomst jagen, om haar beeld zodanig te berekenen, dat men het half-gedachte tegenwoordige tot in het verhuld komende verlengt: zulke jacht beweegt zich nog zelf in de houding van het technisch-rekenende voorstellen. Alle pogingen, het bestaand werkelijke morfologisch, psychologisch in verval en verlies, in noodlot en katastrofe, in // ondergang om te rekenen, betekenen slechts technisch gedoe. Dit opereert met de apparatuur van de optelling van symptomen, waarvan het bestand tot in het eindeloze vermeerderd en steeds opnieuw gevarieerd kan worden. Deze analyses van de situatie worden niet gewaar, dat ze slechts in de zin en op de wijze van de technische versnippering werken en aldus aan het technische bewustzijn de daarbij passende geschiedkundig-technische beschrijving van het geschieden leveren. Maar geen geschiedkundige voorstelling van de geschiedenis als geschieden brengt ons in de passende, de geschikte betrekking tot de beschikking en al helemaal niet tot haar wezenlijke herkomst in het Gebeuren van de waarheid van het Zijn.

Al wat slechts technisch is, bereikt nooit het wezen van de techniek. Het is niet eens in staat, om daarvan de voorhof te onderkennen. Daarom beschrijven wij, terwijl we de In-blik in dat wat is, pogen te zeggen, niet de huidige situatie. De constellatie van het Zijn spreekt tot ons.

Maar wij horen nog niet: ons vergaat horen en zien door ra-

dio en film onder de heerschappij van de techniek. De constellatie van het Zijn is de weigering van wereld als de verwaarlozing van het ding. Weigering is niet niets; ze is het hoogste geheim van het Zijn binnen de heerschappij van het bestel.

Of God leeft of dood blijft, daarover wordt niet beslist door de religiositeit van de mens en nog minder door theologische aspiraties van de filosofie en van de natuurwetenschap. Of God God is, dat gebeurt vanuit en binnen de constellatie van het Zijn.

Zolang wij niet denkend ervaren wat is, kunnen wij aan wat zijn zal, nooit behoren.

Gebeurt In-blik in dat wat is?

47 Worden wij — eenmaal in de blik van het Zijn gebracht — de wezensblik van het Zijn zo binnengehaald, dat we hem niet meer ontgaan? Geraken wij daardoor in het wezen van de nabijheid, die in het ding dingend wereld nabijbrengt? Zijn wij in de nabijheid inheems, zodat wij op aan-//vankelijke wijze tot het vierkant van hemel en aarde, stervelingen en goden behoren?

Gebeurt In-blik in dat wat is? Beantwoorden wij aan de In-blik door een blikken, dat in het wezen van de techniek blikkelt en daarin het Zijn zelf ontwaart?

Zien wij de bliksemining van het Zijn in het wezen van de techniek oplichten? De lichtflits die uit de stilte komt als deze zelf? De stilte stilt. Wat stilt zij? Stil brengt zij stilte van Zijn in het wezen van wereld.

Moge wereld, die wereldt, het naaste zijn van al het nabije, dat naderbij komt, doordat dit de waarheid van het Zijn nader brengt tot het wezen van de mens en zo de mens in het Gebeuren als deelgenoot opneemt.